

Soomaestetiikka

Kehon sisäisen kokemuksen
esteettisiä mahdollisuuksia
kartoittamassa

FT Anne Tarvainen

Tampereen yliopisto

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

Kokemuksen tutkimuksen konferenssi 3.–4.11.2016

Richard Shusterman

- Amerikkalainen filosofi ja Feldenkrais-menetelmän harjoittaja
- ”Somaesthetics: A Disciplinary Proposal” (1999)
- Pääteokset: *Body Consciousness* (2008), *Thinking through the Body* (2012)
- Vaikutteet: Dewey, Foucault, Merleau-Ponty, de Beauvoir, Wittgenstein, James

Soomaestetiikka

- Sooma = keho, (kreik. Σῶμα, engl. soma)
- Kehon sisäisten kokemusten esteettinen ulottuvuus
- Harjoittamalla kehotietoisuuttaan ihminen voi vapautua haitallisista ja toimimattomista kehollisista tekniikoista ja tavoista sekä parantaa elämänlaatuaan
- Pragmaattis-fenomenologinen lähestymistapa
- Analyyttinen, pragmaattinen ja praktinen soomaestetiikka
- Representaationaalinen, performatiivinen ja kokemuksellinen soomaestetiikka

Proprioseptio

- Käsite on peräisin 1900-luvun alun neurofysiologiasta
- Mm. kehon sisätilan, asentojen, liikkeiden ja lihasten jännitteisyyden aistiminen
- *Kehotietoisuus* muodostuu proprioseptisestä informaatiosta
- Emme ole usein tietoisia proprioseptiosta
- Kivun ja epämukavuuden tuntemukset voivat herättää kehotietoisuuden
- Kehotietoisuutta voi myös harjoittaa
- Kehotietoisuutta herkistämällä voidaan kehittää esteettisen kokemuksen laatua (Shusterman 2012)
- Keho sensoris-esteettisen ymmärryksen paikkana (Holgerson 2010)

Voiko proprioseptio olla esteettinen aistialue?

- (1) Proprioseptisessä kokemuksessa subjektin ja objektin välinen raja on usein häilyvä. Ihminen voi proprioseptiollaan aistia ainoastaan omaa kehoaan, ei ulkomaailman objekteja?
- (2) Proprioseptio on vain toissijainen aisti, joka täydentää muita aisteja?
- (3) Proprioseptiset aistimukset ja niiden kohteet ovat yksityisiä? Intersubjekttiivinen ulottuvuus puuttuu?

(Esim. Gallagher 2003; Montero 2006.)

1. Subjekti-objekti, sisäpuoli-ulkopuoli

- Kokemisen objekti ja siihen liittyvä kehollinen aistimus sekoittuvat proprioseptisessä kokemuksessa
- Somaattinen tietoisuus itsestä ylittää itsen rajat
- ”Emme koskaan aisti kehoamme puhtaasti sellaisenaan; aistimme aina maailman sen mukana.”
(Shusterman 2008: 98)
- Kokemuksen ja objektin suhde ei ole aina suoraviivainen
- ”Hämärtyneet” ja ”sumeat” kokemukset voivat olla esteettisiä. Millä tavoin?
- Äänelliset kokemukset, ääni läpäisevänä elementtinä

2. Onko proprioseptio toissijainen aisti?

- Aistit ovat riippuvaisia toisistaan
- Tietoisuuden suuntaaminen vaikuttaa siihen, mikä aistialue korostuu kokemuksessa
- En voi kuunnella ulkomaailman objekteja ilman kehoani
- Huomio siirtyy objektista ilmaisuun
- Ihmisen kehollinen ja esteettinen suhde muihin ihmisiin

3. Intersubjektivisuus

- Toisen ihmisen ilmaisun aistiminen koko keholla kuunnellen
- Empaattinen kuunteleminen (Tarvainen 2012), myötätunteminen (Frith 1996), kokemuksellinen merkityspotentiaali (Leeuwen 1999), mimeettinen hypoteesi (Cox 2001), peilisoluteoria (esim. Molnar-Szakacs & Overy 2006)
- Mikä on esityksestä aistittua ilmaisua ja mikä on kuuntelijan omaa reaktiota siihen?
- Kuuntelemisen kokemus syntyy aina kehon ja äänen vuorovaikutuksessa
- Proprioseptinen aistiminen voi olla intersubjektivistista

Vokaalinen soomaestetiikka

- Huomio vokaalisten äänten tuottamisen ja kuuntelemisen esteettis-kehollisissa kokemuksissa
- Keskittyy tarkastelemaan ihmisen vokaalista, kehollista ja esteettistä suhdetta muihin ihmisiin ja ympäristöönsä
- Kehittää ymmärrystä ihmisestä kehollisena, aistivana ja äänellisenä olentona
- Tarkastelee nykyihmisen suhdetta omaan kehoonsa ja ääneensä sekä tuo esille keinoja tämän suhteen vahvistamiseksi
- Luonteeltaan transformatiivista eli uudistavaa
- Vokaalisen ilmaisun demokratisoiminen

Vokaalisen soomaestetiikan kysymyksiä

- Minkälaiset vokaaliset äänet ovat sallittuja ja missä yhteyksissä?
- Minkälaisille kehollis-äänellisille tavoille ja ihanteille nämä normit pohjautuvat?
- Minkälaisia uusia kehollis-äänellisiä toimintamalleja voidaan luoda?

Kokemuksen käsite ja käyttö

- Mikä voisi olla soomaestetiikan kontribuutio kokemuksen tutkimukseen?
- Kokemuksen sisältöjen ja nyanssien tutkiminen
- Kokemusten erilaisuuksien ja erityisyyksien tunnistaminen
- Tietoisuuden ja sen suuntautumisen merkitys kokemuksen tutkimuksessa: erilaiset tietoisuuden muodot tuottavat erilaista kokemusta

Lähteet

- **Bartczak**, Kacper (2012) Bodies that Sing: Somaesthetics in the American Poetic Tradition. *Pragmatism Today* 3, 2/2012, 29–39.
- **Cox**, Arnie (2001) The Mimetic hypothesis and embodied musical meaning. *Musicae Scientiae* 5 (2, Fall), 195–212.
- **Frith**, Simon (1996) *Performing Rites. On the Value of Popular Music*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- **Gallagher**, Shaun (2003) Bodily self-awareness and object perception. *Theoria et Historia Scientiarum: International Journal for Interdisciplinary Studies* 7, 1/2003.
- **Holgersen**, Sven-Erik (2010) Body Consciousness and Somaesthetics in Music Education. *Action, Criticism & Theory for Music Education* 9, 1/2010, 32–44.
- **Leeuwen**, Theo van (1999) *Speech, Music, Sound*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire & London: Macmillan Press Ltd.
- **Molnar-Szakacs**, Istvan & Overy, Katie (2006) Music and mirror neurons: from motion to 'e'motion". *SCAN (Social Cognitive and Affective Neuroscience)* (1), 235–241.
- **Montero**, Barbara (2006) Proprioception as an Aesthetic Sense. *Journal of Aesthetics and Art Criticism* 64, 2/2006, 231–242.
- **Sherrington**, Charles S (1906) *The Integrative Action of the Nervous System*. New Haven: Yale University Press.
- **Shusterman**, Richard (1999) Somaesthetics: A Disciplinary Proposal. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism* 57, 3/1999, summer, 299–313.
- (2008) *Body Consciousness: A Philosophy of Mindfulness and Somaesthetics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- (2011) Soma, Self, and Society: Somaesthetics as Pragmatist Meliorism. *Metaphilosophy* 42, 3/2011, 314–327.
- (2012) *Thinking through the Body: Essays in Somaesthetics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- **Tarvainen**, Anne (2016) Vokaalinen soomaestetiikka: Kehotietoisuuden esteettiset mahdollisuudet ihmisen äänenkäytössä ja kuuntelemisessa. [Lehti on taitossa.] *Etnomusikologian vuosikirja 2016*.
- **Vadén**, Tere & Torvinen, Juha (2014) Musical Meaning in Between: Ineffability, Atmosphere and Asubjectivity in Musical Experience. *Journal of Aesthetics and Phenomenology* 1, 2/2014, 209–230.

Kiitos!

www.annetarvainen.fi